

ВІДГУК

кандидата мистецтвознавства, доцента, професора кафедри історії світової музики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
АНТОНОВОЇ ОЛЕНИ ГРИГОРІВНИ та Народного артиста України,
В.о. Доцента кафедри оперного співу Національної музичної академії
України імені П. І. Чайковського **МАГЕРИ СЕРГІЯ ІГОРОВИЧА**
на творчий мистецький проєкт
творчого аспіранта кафедри оперного співу
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
ТИШКОВА ВОЛОДИМИРА АНАТОЛІЙОВИЧА
«Вокально-симфонічна поема Михайла Вериківського “Чернець”:
смислові домінанти поетичного тексту та їх музичне прочитання»,
поданий на здобуття ступеня доктора мистецтва
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

В темі мистецького творчого проєкту Володимира Тишкова переплелись декілька дуже важливих для сучасної української культури проблем. Перша з них – це, безумовно, поетичне слово Тараса Шевченка, яке з часом не тільки не втрачає свого значення, але й набуває все нових і актуальних для нашого сьогодення сенсів. Друга – висвітлення у його поемі «Чернець» образів героїчних подій національної історії та оспівування вільного духу козацької доби. Третя – звернення до постаті видатного представника української музичної культури ХХ століття – Михайла Вериківського, чия творчість, попри зростаючу увагу до неї з боку вітчизняних науковців, все ще приховує таємниці, які чекають своїх дослідників. Одна з таких таємниць – це невичерпний інтерпретаційний потенціал його творів, який дає змогу чуйному виконавцю віднайти власний шлях до адекватного розкриття авторського задуму та переконливого донесення його до слухачів.

Автор творчого мистецького проєкту, обговорюваного сьогодні, обирає підхід, який видається ніби очевидним, однак дає блискучі результати. Мова йде про послідовне дотримання в ході аналітичного розгляду вокально-симфонічної поеми М. Вериківського принципу єдності слова та музики –

принципу, що, на думку аспіранта, обумовлює мистецьку цінність цього твору (цитую): «Винятково глибоке розуміння тексту Великого Кобзаря митцем іншої історичної доби визначило оригінальність художнього результату й неперевершене значення творчого “діалогу” композитора з геніальним поетом» (с. 8–9).

Ідея нерозривного зв'язку поетичної та музичної складових у творі М. Вериківського формує двочастинну структуру рецензованої роботи. Перший розділ присвячений дослідженню багатовимірної концепції поеми Тараса Шевченка «Чернець». Для виявлення її змістових параметрів, а також образно-емоційних та композиційних особливостей задіяні концепції відомих шевченкознавців – Василя Щурата, Григорія Грабовича, Валерія Шевчука, Володимира Сабадухи, Оксани Забужко та ін. В процесі роздумів щодо висунутих ними положень автор торкається таких цікавих питань як співвідношення в художній системі Шевченка історії та метаісторії, відтворення українського контексту, передача сакрального знання, що є функцією міфу, наявність автобіографічного акценту. В опорі на позиції вказаних дослідників формуються «сміслові домінанти» поеми «Чернець», які, (цитую) «відтворюючи оригінальність Шевченкового мислення, визначають художні прийоми та композиційні особливості тексту» (с. 29).

Надалі (у підрозділі 1.2) здобувач прискіпливо аналізує поетичний текст поеми Шевченка, виокремлюючи у його розгортанні три образно-емоційні зони, що втілюють головні семантичні шари твору: картина народних гулянь як символ українського вільного життя (строфи 1–3); експозиція образу легендарного воїна, козацького ватажка Семена Палія (строфи 4–6); міркування та спогади головного героя, що резонують із роздумами самого поета (строфа 7) (цитую): «Вони заповнюють смисловий простір темної келії Спасо-Преображенського монастиря, що зливається із простором Орської фортеці, яка заживо “поховала” самого Шевченка на багато років» (с. 36).

У другому розділі роботи увага зосереджена на музичній складовій «Ченця». Власно аналізу нотного тексту передую огляд життєвого та творчого шляху Михайла Вериківського, етапи якого простежено у зв'язку зі змінами у соціально-політичному та культурно-мистецькому житті країни. Зокрема, на сторінках підрозділу 2.1 в опорі на авторитетні джерела (дослідження Олександра Козаренка, Ігоря Савчука) глибоке висвітлення отримують інтенсивні пошукові процеси, що відбувалися в українській музиці 1920-х років, та катастрофічні події 1930-х років, що призвели до згортання українізації та нівелювання стильового розмаїття музики попереднього періоду. Вписуючи постать М. Вериківського в контекст художньої культури часу, автор переконливо доводить приналежність композитора до митців нової формації і прокреслює провідні художньо-естетичні вектори його творчості. Одним з таких векторів є зосередженість на національно-історичній тематиці, що суперечило ідеологічним настановам радянської епохи і в тих умовах було (цитую) «виявленням величезної внутрішньої сили, сміливості та переконання у вірності власних мистецьких настанов» (с. 51). Разом з тим, «прагнення подивитись у минуле» цілком справедливо трактується здобувачем не тільки як протест композитора проти намагання влади стерти з пам'яті українців спогади про їхню славу історію, але і як прояв його особистого інтересу до вічних питань буття людини, і як відгомін притаманних усій нашій культурі високих духовних ідей.

Підрозділ 2.2 містить скрупульозний аналіз вокально-симфонічної поеми М. Вериківського. Послідовно характеризуючи кожен розділ контрастно-складової форми поеми, здобувач намагається охопити якомога більш широке коло виразових засобів, використаних композитором. В поле зору дослідника потрапляють жанрова основа та синтаксична будова музичних тем, гармонічні та фактурно-регістрові особливості звукової тканини, характер інтонування у вокальній партії та темброві фарби оркестру. І фактично завжди, за рідким виключенням, фіксація найдрібніших змін у подієвому розгортанні спрямована на з'ясування їхньої ролі у

вибудовуванні драматургічного профілю форми. Але головним є постійне підкреслення взаємозв'язку поетичного і музичного начал. Так, дуже важливими є спостереження стосовно двох драматургічних планів музичного розвитку – зовнішнього та внутрішнього, що відображують розгортання поетичного дискурсу; щодо синхронності музичних повторів та словесних паралелей; підсумкової ролі оркестрових епізодів, які акцентують увагу на ключових ідеях Шевченкової поеми. Переконаливою є і проведена паралель між жанровим рішенням твору М. Вериківського та українськими думами, причому ці паралелі стосуються як конкретно-стилістичних моментів (характер вокальної декламації, ладові особливості, співвідношення сольної та оркестрової партій), так і більш загальних, пов'язаних із тісною взаємодією об'єктивно-епічного та суб'єктивно-ліричного начал.

Не можна окремо не сказати про фундаментальні висновки до роботи. Вони не повторюють текст, викладений раніше, а містять серйозні та глибокі узагальнення, в першу чергу, щодо втілення М. Вериківським «сміслових домінант» поетичного першоджерела – через продовження ним шевченківської традиції у розумінні історії, зосередження на універсальних істинах буття, психологічне трактування образу головного героя. Додамо до позитивних сторін рецензованої роботи також розгорнутий Вступ з чітко окресленими позиціями та Список використаних джерел з 94 позицій, які утворюють джерельну, теоретичну та методологічну базу дослідження.

Матеріали наукового обґрунтування творчого мистецького проєкту були апробовані на п'яти міжнародних наукових та науково-практичних конференціях та висвітлені у двох статтях, опублікованих у вітчизняних наукових періодичних виданнях категорії Б за темою творчого мистецького проєкту **«Вокально-симфонічна поема Михайла Вериківського «Чернець»: смислові домінанти поетичного тексту та їх музичне прочитання»**.

Для дискусії пропонуються такі питання:

1) які твори українських композиторів вокально-симфонічного жанру за точністю та глибиною прочитання текстів Шевченка можна поставити врівень з «Ченцем» М. Вериківського? Обґрунтуйте Вашу думку;

2) чиє виконання вокально-симфонічної поеми М. Вериківського з перелічених Вами у Вступі (с. 11–12) ближче до Вашого розуміння цього твору і чому саме?

Усе зазначене вище дає змогу зробити висновок, що наукове обґрунтування творчого мистецького проєкту «Вокально-симфонічна поема Михайла Вериківського “Чернець”»: смислові домінанти поетичного тексту та їх музичне прочитання виконана на високому фаховому рівні та відповідає вимогам МОН України щодо заявленого кваліфікаційного рівня, а її автор Тишков Володимир Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора мистецтв за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
Професор кафедри історії світової музики
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

О. Г. Антонова

Народний артист України,
В.о. Доцента кафедри оперного співу
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

С. І. Магера

Підпис
С. І. Магера
Засвідчую: начальник загального відділу
Національної музичної академії
України імені П. І. Чайковського